

BUTLLETI

DEL GRUP D'ESTUDIS SITGETANS

Any V

Desembre 1980

N.º 18

Les bateries de costa sitgetanes a últims del segle XVIII

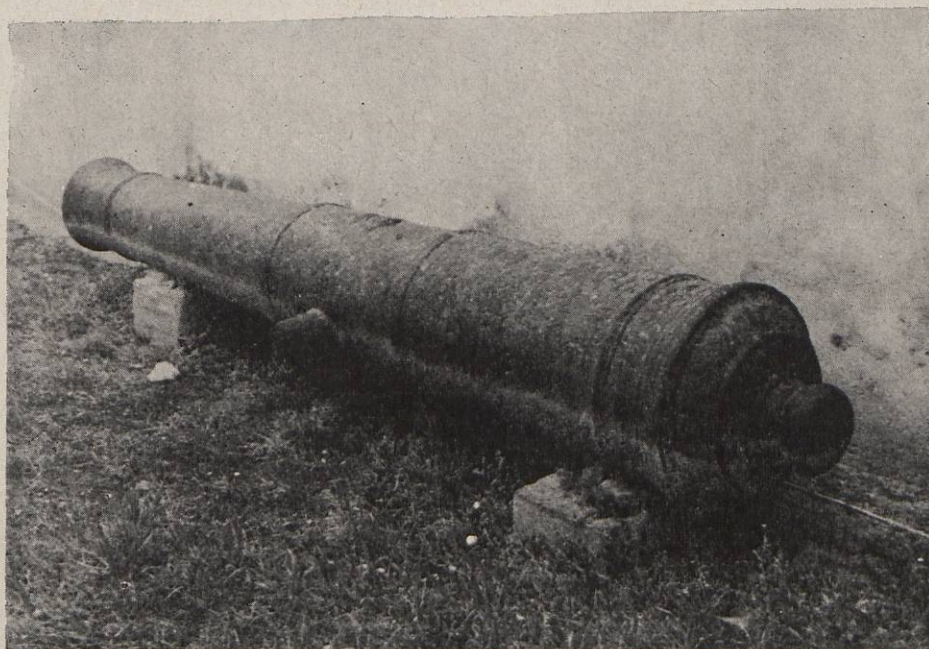
David Jou Andreu

De la bateria vella que va existir en el Baluard i de la que avui queda tan sols un canó (1) n'hem pogut trobar l'inventari que, a petició de l'honorable Joan Batlle i Llopis, batlle de la Vila, va realitzar-se el dia 5 de juliol de 1785 en presència de Francesc Esquerré, «cabo de Real Cuerpo de Artillería», que es trobava de destacament a Sitges, de Cristòfol Munié, altre dels artillers de l'esmentat destacament, i de Joan Borràs, nunci i porter reial de la Vila, davant del notari Joan Pau Ferrer i Sala. En realitat, aquest inventari tenia com objectiu la confrontació per part del batlle de la relació dels efectes que en Francesc Esquerré li havia donat «escrita de la seva pròpia mà» amb els efectes realment existents. L'inventari és tal com segueix:

«Relación de la Artillería, Municiones y demás efectos que existen en dha Bateria y Repuesto de la pnte Villa, oy día de la fecha» (2).
Cañones de fierro del ca-

	De Servicio	De Mediano	Inútil
libre de a 18	2	—	—
ídem de a 16	1	2	1
Cureñas de plaza de a 18.	2	—	—
ídem de a 16	2	—	1

Rueda de reserva	1	—	—
Cucharas de cobre de a 18.	2	—	—
ídem de a 16	—	2	1
Atacadores de a 18	2	—	—
ídem de a 16	2	1	—
Lanadas de a 18	2	—	—
ídem de a 16	—	4	3
Sacatrapos de a 18	1	—	—
ídem de a 16	2	—	—
Guardafuegos de madera de a 20	—	—	5
Guardafuegos de a 16 ...	2	—	—
Botafuegos	7	—	3
Plomadas de lona	—	3	2
Cubichetes	2	2	1
Cubichetes de madera ...	3	—	2
Cuñas de puntería	3	2	2
Cuñones	2	2	2
Tacos de a 18	90	—	—
ídem de a 16	200	—	—
Balas de a 18	162	—	—
ídem de a 16	241	—	—
ídem de plomo de 14 en libra. 56 libras castella- nas.	—	—	—
Caxones de metralla	2	—	—
Espeques labrados	20	—	—

Cartuchos de pergamino .	16	—	—
Clavos para esplanadas .	48	—	—
Palas enmangadas	2	—	—
Azadas, ídem	2	—	—
Zapapicos	2	—	—
Medidas de oja de lata de 4 libras	1	—	—
Ídem de 2	2	—	—
Faroles de talco	—	—	2
Embudo	1	—	—
Punzones	3	—	—
Enserados de carga	3	—	—
Tinas herreadas	1	—	1
Cubos	1	—	—
Pizones	—	2	1
Massos de cuerda mecha.	13	—	—
Pólvora libras castellanas.	422	—	—

Sitges, 15 de marzo de 1785».

Dotze anys després d'haver-se realitzat aquest inventari i com a conseqüència del primer tractat de San Ildefonso del 18 d'agost de 1796 que representava l'aliança amb França —després de dos anys de guerra— i l'enfrontament armat amb Anglaterra, es va produir un fet notable en la història de la nostra Vila. Es una de les escasses efemèrides bèl·liques que s'han registrat aquí, tal vegada en compensació d'altres calamitats.

A primeres hores del dia 27 d'abril de 1797, en apuntar el dia, una fragata anglesa de 44 canons, amb bandera i gallardet espanyol, es presentava davant de la Vila, molt aprop de terra. Una mica més a llevant, i a sotavent, una altra fragata de 34 canons, també anglesa, fent bordos, maniobrava per juntar-se amb la primera aprofitant el ventet de garbí. Cap a les set del matí, la primera fragata arriava a l'aigua dues llanxes grosses, equipades amb molta gent, que vogant a tota força va dirigir-se cap a una pollacra espanyola que venia a carregar vi i es trobava una mica més a barlovent, cap a la part de ponent de la Vila, amb la intenció d'apresar-la. Els veïns matiners que observaven aquella maniobra, amb tot i que les fragates anaven disfressades amb la bandera espanyola, van endevinar la seva procedència i les seves intencions i sense perdre temps es dirigiren al Baluard junt amb el batlle Isidre Planas, i regidor degà Manuel Farran, prèviament avisats, i acudint immediatament a la bateria dispararen algunes canonades contra les llanxes. Això va ésser el principi d'un combat entre la nostra bateria i les fragates enemigues que va durar des de prop de les vuit del matí fins a dos quarts d'onze, i novament des de les onze fins a un quart d'una del migdia, hora en què les fragates, amb avaries a l'arboladura i la pèrdua de nou homes, van desistir de l'atac allunyant-se a tota vela. Aquest succés (3), minuciosament descrit va comunicar-se al Capità General de l'exèrcit i del Principat Don Agustí Lancaster, a través del Corregidor de Vilafranca; al mateix temps que s'aprofitava l'avinentesa per a suggerir i demanar a l'autoritat competent permís per a l'ampliació i millora de les bateries sitgetanes, a fi i efecte d'assegurar l'èxit en el cas d'un nou atac semblant al que s'acabava de registrar.

El fet, en el seu temps, va tenir ressó (4) perquè no tan sols el dia quinze de maig es va presentar el Corregidor de Vilafranca, Jaime Moreno, convocant tot el poble a la sala del castell per donar-li les gràcies en nom de sa Majestat Carles IV, sinó que cinc dies més tard, el dia 20, el Corregidor escrivia al Batlle de Sitges traslladant-li la resposta del Capità Ge-

neral en els termes següents: «El dia 6 d'aquest mes el senyor Don Juan Manuel Alvarez m'escrivi que Sa Majestat ha escoltat complaguda tot el que ha fet la Vila de Sitges amb motiu del que s'esdevingué amb les fragates de guerra angleses i les providències que han estat preses. Resta Sa Majestat molt satisfeta del zel de Vostra Senyoria i de l'amor i lleialtat d'aquests naturals, i em mana que els regreci en son reial nom. Així ho farà entendre Vostra Senyoria a tots els sitgetans per a llur satisfacció» (5).

Més endavant, afegia el Capità General en la seva comunicació: «Sa Majestat ha considerat com una nova prova de fidelitat l'oferta que li ha fet per mediació del Governador de construir a llurs expenses una bateria a la platja per tal d'assegurar la rada de tot atac». Aquesta pròpia comunicació continuava demanant la corresponent informació sobre detalls de la situació del terreny on es proposen construir la nova bateria, a fi de traslladar-la a Sa Majestat acompanyada dels adequats plànols per a la reial aprovació».

Simultàniament, el Corregidor, el mateix dia 20 de maig, escrivia al senyor Batlle i Ajuntament de la Vila de Sitges la següent comunicació: «Sa Majestat ha acceptat l'oferta que li ha fet aquesta Vila de construir una bateria a llurs expenses, manant a l'Excel·lentíssim Senyor Capità General faci firmar un plànol i remetre'l per a la reial aprovació, i no havent-se manifestat encara tots els veïns la quota amb que volen contribuir, puix tan sols ho han fet 194 amb un import de 782 lliures, 5 diners, quantitat insuficient per al cost de l'obra, i tenint jo ofert a Sa Majestat tot el que falti per a emprendre l'obra, he anomenat els senyors Lluís Soler Segarra i Manuel Farran perquè en nom meu facin les convocatòries necessàries del poble i formin les llistes de contribuents, anotant els que donen diners i els que ofereixin jornals amb les seves persones o cavalleria. Per això els hi donaran vostres mercès tots els auxilis que necessitin. Es celebraran totes les juntes del poble que siguin convenients amb l'assistència de tot l'Ajuntament i els comissionats, presidint-les el batlle o sotsbatlle en el cas d'absència del primer i amb la intervenció del Cavaller Subdelegat de Marina respecte a ésser matriculats la major part de contribuents i que ell mateix va ésser el primer que va oferir la quantitat corresponent al seu sou. Vostres mercès em donaran avis de que queden enterats. Déu guardi per molts anys vostres mercès. Vilafranca, 20 de maig de 1797. Jaime Moreno» (6).

Novament, el Corregidor de Vilafranca es dirigia al nostre batlle el dia 25 de juliol, comunicant la tan esperada reial aprovació i per tant el permís per a iniciar les obres. No sabem exactament la solució del problema econòmic que s'havia plantejat, ni tampoc quan van començar-se exactament les obres, però a les juntes del quatre de març de 1798, encara no s'havien complert nou mesos, el regidor degà Joan Casanovas proposava que «en atenció de quedar ja concluida l'obra de la nova bateria que a expenses dels veïns de esta Vila i mitjançant l'aprovació de S. M. se ha fabricat en la platja de ella a direcció del Capità d'Ingeniers don Joan Bougigny, i que per consegüent se necessita habilitar-la de l'artilleria competent, curenyes, pólvora, bales i demés corresponent a la dotació de ella, però a fi de que puga verificar-se amb la brevetat possible la remesa de estos pertretxos i demés utensilis convenients. és de vot i parer se fàssia comissió a Lluís Soler i Sagarra,

comerciant de esta Vila (altre dels comissionats elegits per lo Illtre. Sr. Corregidor de Vilafranca per lo cuidado e impendi de dita obra), per a que en nom de est Ajuntament passia a la Ciutat de Barcelona a conferir-se ab lo Excellentissim Sr. Capità Gral. Don Agustí Lancaster i demés superiors a qui corresponga a fi de suplicar a dit Excellentissim Sr. se dignia concedir per la dotació de la nova bateria tres Canons de Bronze de 24 conforme se ha concedit en cada una de les dos noves bateries de Vilanova i que realment se necessita en la de esta Vila per lo competent resguard i defensa de ella i sa rada i en conseqüència providenci dit Sr. Excellentissim lo convenient per sa remesa i dels demés pertretxos i utensilis de la dotació, com i també de tot lo que fàssia per la deguda i completa habilitació de l'antigua bateria de esta mateixa Vila» (7).

Efectivament, tal com exposava el regidor Joan Casanovas, l'obra de la bateria estava closa perquè en el mateix llibre d'Acords s'hi pot trobar amb data del dia 19 de març l'inventari que el capità Joan Bouligny descriu amb tots els detalls que ell, com a tècnic que és, creu necessari subratllar, i així mateix aprofita per fer al propi Ajuntament unes sàvies recomanacions, fruit de la seva gran experiència en la construcció i aplicació d'aquesta mena d'obres, tal com poden llegir a continuació:

«Inventario del estado en que se halla la Bateria y demás obras últimamente construidas con Rl. aprobación y a expensas de los vecinos de esta Villa, hoy, día de la fecha, en que yo, don Juan Bouligny, Capitán de Infantería e Ingeniero ordinario de los Exércitos, Plazas y Fronteras de Su Majestad, encargado de su dirección, hago entrega formal de ellas a los señores del Ayuntamiento de la misma (8).

Bateria

Esta, cuya figura es de un cuadrilongo de 55 pies de largo (9), y 38 de ancho, comprendidos los gruesos de los mismos, tiene los Parapetos del frente y costados coronados con sardinel de mahones y la explanada corrida de losas de la costa. Por el mismo frente y costados corre un foso de 12 pies de ancho, con su contraescarpón, revestido de 7 pies de altura. La gola de esta bateria está cerrada con un muro sencillo y en él una Puerta-Rastrillo de dos hojas partidas con cuatro golfos, cuatro bisagras, cerraja, llave, balda y tirador, con sus tornapuntas de hierro, con sus chavetas para sujetar las medias puertas.

Repuesto de pertrechos

A espaldas de la Bateria y a continuación del último almacén se ha construido dicho repuesto de 26 pies de largo y 11 de ancho cubierto con tejado de teja llana, sentado sobre ladrillo delgado, latas y viguetas; su puerta es de una hoja, con dos golfos, cerraja y llave. Hay también una ventana de una hoja, con reja de hierro, dos bisagras y cerraja de golpe. Se han puesto tres permodos o canes para colocar los fuegos de armas y se ha hecho un arcón con dos bisagras, cerrajas y llaves para custodiar algunos cartuchos de pólvora que sirvan de pronto al uso de la Bateria.

Repuesto de pólvora

En la altura de los corrales de la Villa (10) se ha construido dicho repuesto, dándole 16 pies de largo y 12 de ancho, dejando en su testero y costados cinco respiraderos; se ha cubierto

con bóveda de tabique doble de mahones y sobre ella tejado de teja llana; se han puesto dos puertas, la primera doble de una hoja con tres bisagras, cerraja y llave, aforrada con hojas de lata; y la segunda, de dos hojas con cuatro bisagras, cerraja, llave, balda y tirador; se ha forrado su piso con tablones sobre durmientes y las paredes con tabla sencilla. Circuye a este repuesto la correspondiente cerca y en ella se ha colocado una puerta de una hoja, dos golfos, cerraja y llave. Esta puerta, el rastrillo de la Bateria y el repuesto de Pertrechos y su ventana se han pintado con almagre y aceite de linaza.

Bateria antigua de la Iglesia

En esta Bateria se ha repasado el repuesto de pólvora, la garita, el parapeto y las esplanadas de cañón, dejándolo todo corriente.

Sitges, 19 marzo 1798

Entregué,
Juan Bouligny

Recibimos,

Isidro Planas, Bayle

Juan Casanovas, Regidor Decano

Joseph Mestre y Benaprés, Regidor

y por Bartolomé Fabrè y Bartolomé Coll, Regidores

Joseph Mestre Benaprés, Regidor, y Miguel Fabrè, Regidor.

NOTAS

1.ª Que convendrá que la Justicia de esta Villa cele que ningún particular construya edificio alguno entre la playa y la actual línea de casa y almacenes, para que no embarace la recíproca defensa de ambas Baterías, y en caso de que alguno lo intentase, le mande suspender y dé cuenta al Excelentísimo Sr. Capitán General.

2.ª Que siempre que se quisiera continuar la línea de los actuales edificios más allá de la nueva Bateria hacia Poniente convendrá se deje entre ellos y el nuevo repuesto de pertrechos una calle regular, a fin de que se pueda ir a cubierto en cualquiera evento desde lo interior de la Villa a dicha Bateria, lo que es muy esencial.

3.ª Que se ha habilitado un antiguo pozo contiguo a la Bateria que conviene conservar para el uso de la misma cuando convenga.

Sitges, ut supra, Bouligny».

Les gestions que Joan Casanovas havia encomanat a Lluís Soler i Sagarra van donar el seu fruit sense tardar pas massa temps, puix el dia 29 d'abril (11), i al cap d'un mes d'haver-se efectuat la recepció de les obres de la Bateria, el Regidor degà que en aquell moment era en Cayetano Benaprés, va fer la següent proposta en la Junta Municipal d'aquell dia: «Que trobat-se no sols construïda i acabada la nova Bateria de esta Vila que a expenses de estos vehins i de aprobació de Sa Majestat se ha fabricat en la platja i en la part occidental de ella, sí que també se troba ja habilitada de tres canons de 21 de Bronze (12), ab ses cureñes, bales, pólvora i demés pertretxos i alhajas corresponents a sa entera dotació. Per có i a fi de que se donia a tot lo Poble la completa satisfacció que anela son ansiós desitg és de vot i parer se passia esta tarde a verificar la pia benedicció de ella (que se té ja previnguda de paraula al nostre Senyor Rector) anomenant-se dita Bateria ab lo nom de Sant Barthomeu, Patró de esta Parròquia, i en conseqüència se disparien los dits canons de dita Bateria ab bala per pro-

va de son alcance i en manifestació de la gratitud que ostenta tota la Vila del benefici que ha alcançat en la remesa de dites pessetes de Artilleria i demés pertretxos consedits per lo Excel·lentíssim Sr. Capità General i demés Gefes a qui correspon aquest ram».

Ens imaginem que aquest acte d'inauguració es deuria celebrar amb la solemnitat usual en aquelles èpoques i que per tant una bona part dels veïns acudiria a presenciari-lo. Aquell espectacle costava a la Vila, a més dels actes de remerciament que hem anotat, segons Lluís Soler i Sagarra, més de quaranta mil rals.

No obstant, faltava encara un detall que es considerava molt important perquè les bateries quedessin totalment equipades: faltaven les banderes amb els corresponents pals. No sabem si atesa l'alegria i la satisfacció del moment o perquè existien altres raons, aquesta deficiència no es va fer constar en l'acta del dia 29 d'abril.

El dia 27 de setembre, però, havien passat cinc mesos, el regidor degà va creure convenient insistir sobre aquella ommissió del Capità General i a la Junta Municipal subratlla la necessitat i la conveniència de disposar de les «banderas ab sas respectivas hastas» que és el que solament faltava per la seva entera habilitació quan se feu la remesa dels canons i demés «pertretxos». Les banderes es consideraven de gran necessitat per cridar l'atenció dels bastiments que passen o estan fondejats baix «lo abrigo de les bateries», sense haver-se d'emprar la pólvora «ab llamadas». Aquesta gestió, que era de la responsabilitat de l'omnipresent Lluís Soler i Sagarra, pel fet d'haver de passar aquest a Madrid per activar el plet que feia temps la Vila tenia amb la Pia Almoina, va ser delegada al «patró Joseph Sardà, habitant en Barcelona, nostre compatrici, com a subjecte de tota satisfacció per representar l'Ajuntament al Capità General i per la remesa de les banderes» (13).

L'emplaçament d'aquesta bateria de Sant Bartomeu el podem situar avui de manera imprecisa en el lloc on més tard s'hi va plantar el pinar i a l'altura de la última botiga de boters del que fou carrer de Sant Salvador i més tardAVINGUDA de Bernardo Fernández. El «reposito o magatzem de la pólvora i altres efectes, peça auxiliar de la bateria, es trobava més endarrerat i segons les explicacions del propi Bouligny seguia la línia de les antigues botigues de boters i magatzems. Segons en Llopis i Bofill, quan va escriure l'Assaig Històric d'any 1885, «encara se'n conservava quelcom» (14).

(1) Al peu d'aquest canó, en uns quadres de rajoles, hi he una petita referència històrica i en l'altre una Leyenda que estimem absolutament fora de lloc, atès que no hi ha cap fonament històric ni tradicional que la justifiqui.

(2) Arxiu Municipal de Sitges, Manual de Ferrer, 1785, p. 17.

(3) La descripció d'aquest fet es pot trobar a l'Eco de Sitges, n.º 342 del 16 d'octubre de 1892, i en el n.º 582 del 25 d'abril de 1897, que novament va reproduir aquesta publicació setmanal en commemoració del primer centenari d'aquella victòria sitgetana. Segons nota que es publica en el n.º 342, la descripció és extreta d'un document existent a l'Arxiu Històric Municipal de Sitges, avui desaparegut com a conseqüència de les vicissituds que, al llarg del temps, ha atravesat aquest fons documental tan interessant per al coneixement de la història de la nostra Vila.

(4) Es molt probable que aquesta notícia servís d'advertència als nostres veïns de Vilanova, ja que per aquelles mateixes èpoques van construir també a les seves expenses dues bateries de tres canons al peu de 2.500 lliures barcelonenses, la de Sant Gervasi i la de Sant Cristòfol (Josep Coreleu, Història de Vilanova i la Geltrú).

(5) Joan Llopis i Bofill, Assaig Històric de la Vila de Sitges: J. Carbonell i Gener, Eco de Sitges, 4408, 2 octubre 1976.

(6) Arxiu Històric Municipal, Sitges, Correspondència, 1797.

(7) Arxiu Històric Municipal, Sitges, Llibre d'Acords, març 1798.

(8) Arxiu Històric Municipal, Sitges, Llibre d'Acords, març 1798.

(9) Un peu castellà = 0,2786 m.

(10) Des de feia anys, el Corral de la Vila servia com a dipòsit de pólvora.

(11) Arxiu Històric Municipal, Sitges, Llibre d'Acords, 1798.

(12) En l'acta del dia 4 de març es parla de canons de 24 de la mateixa manera que en la carta de Lluís Soler i Sagarra que reproduïu en Carbonell Gener, Eco 4408; no sabem doncs exactament quin era el calibre definitiu de les peces.

(13) No sabem tampoc exactament quan es van rebre les banderes i els pals perquè encara el 25 de febrer de 1799 el Regidor degà Cayetano Benaprés, va comissionar el regidor Bonaventura Carbonell perquè en representació de l'Ajuntament es dirigís a Barcelona al Capità General «per la falta d'algunes coses tocants a les bateries i demés per la defensa de la Vila». Creiem, però, que finalment van arribar banderes i pals. Concretament, el de la bateria del Baluard era de bona fusta de pi melis, havia pertenescut a una gran embarcació de vela llatina, tenia prop d'un metre de diàmetre en la part inferior i potser uns quinze metres d'alçada, afuat, a la part superior hi havia les caixeres per a dues politges tapades i al capdamunt una galeta de fusta de forma molt elegant que portava les politges per a la drissa de la bandera. Aquest pal va ésser la preocupació de la Revista Suburense l'any 1877, que reclamava sovint a l'Ajuntament d'aquell temps una capa de pintura amb l'objecte de conservar-lo, pintura que tal vegada no va arribar mai. Finalment, mig podrit en el seu enclavament a la barana del Baluard, un temporal de llevant cap a l'any 1945 va tirar-lo a mar i va sortir a la platja de Terramar, on tingué una fi molt poc gloriosa a mans d'uns jardiners que el destinaren a llenya domèstica.

(14) No tenim constància de la utilització que van tenir les nostres bateries a més de l'acció del 27 d'abril de 1797. Tan sols podem donar raó de les següents: 1.er d'agost 1779, dues canonades amb bala a un xabec corsari que venia en derechura de alguns bastiments que havien fondejat sota l'artilleria de la present Vila (Llibre d'Acords); maig i juny 1785, «40 libras de pólvora consumidas en 5 tiros de cañón del calibre de 18» (Manual de Ferrer); 7 d'octubre 1797, un vaixel de vuitanta canons i un bergantí de 14, anglesos, intenten apoderar-se de dues pólvoras espanyoles carregades de sal (Llopis i Bofill, Assaig Històric, p. 79); octubre 1799, Lletra de Soler i Sagarra (Carbonell Gener, Eco 4408, octubre 1976).

Apunts arquitectònics sobre la finca de Santa Bàrbara

La finca de Santa Bàrbara, enclavada a l'antiga Quadra dels Gassons al Camí de Santa Bàrbara, ofereix sota el punt de vista arquitectònic-urbanístic un conjunt d'estructures de les èpoques, els estils i les tipologies més diversos. A part dels elements principals —una casa senyorial construïda durant la segona meitat del segle XVIII i successivament modificada, i la capella de 1858— es destaquen un camí de pedres, una cisterna, les restes d'una muralla de tanca i dels patis o placetes (1).

El caminet de pedres (plànol 1) es troba al

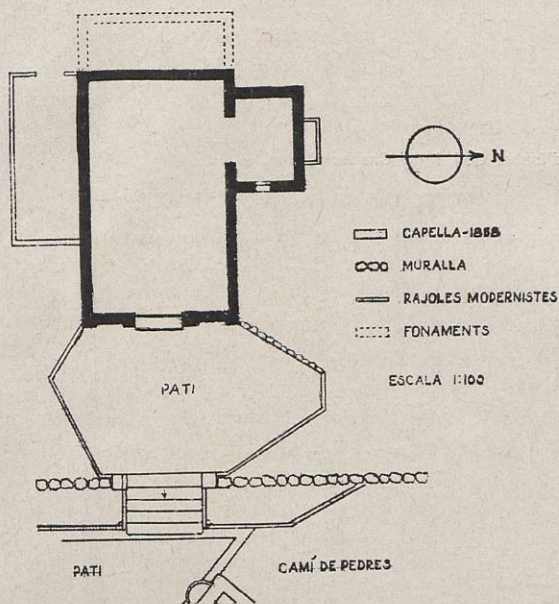
costat oest de la casa, seguint la muralla des del pati cap al Camí de Santa Bàrbara. Segons tradició popular és la mostra sobrevivent més antiga de la presència humana a la finca, i és de l'època ibero-romana. No hem pogut trobar, és clar, cap mena d'evidència documental per a substantiar aquesta tradició oral.

Aquest mateix camí passa pel costat d'una cisterna, la coberta de la qual és del segle XIX. Sota terra hi ha dues arcades de pedra picada, cobertes amb voltes de canó. Aquesta part sembla haver estat construïda força anteriorment

a la casa, i cal esmentar la possibilitat que correspongui al pou de Santa Bàrbara (2).

La muralla també ens sembla més vella que la casa, si bé té només una centúria més que aquesta. Envoltava l'antiga capella, i estan alineats per la seva trajectòria la susdita cisterna

bara», ofereix el major interès arquitectònic del conjunt. Construïda sobre els fonaments de la capella setcentista, fou consagrada el 4 de desembre de 1858, sobre la qual cosa tenim el testimoni següent del Mossèn Antoni Claramunt:

Emplaçament de la Capella

i el costat est de la placeta d'entrada de la capella actual (pl. 1). Aquesta placeta fou construïda els anys seixanta o setanta del segle XVIII (3), fora de la muralla, i és de pensar que l'enderrocament d'aquesta fou dut a terme durant el curs d'aquesta reforma. Del mateix període són el cos major de la casa i una capella, sobre els fonaments de la qual fou bastida la que ja hi existeix (4).

També d'aquest cicle d'obres data el pati tancat a l'est per una muralleta a cada costat de l'escala a la capella, al NE per la casa, i a l'est per la muralla. Al SO hi havia la capella que senrunà i que fou substituïda per la predecessora de l'actual (5). Cal destacar l'esmentada petita muralla, encastada amb rajoles vuitcentistes i modernistes (pl. 1), aquestes últimes en «trencadís» (6).

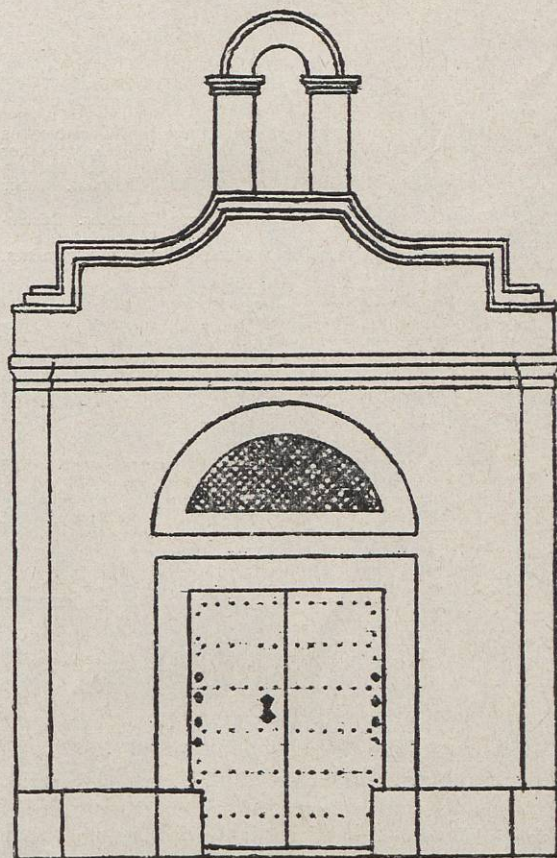
Pel que fa a la casa, el cos original és, com ja s'ha dit, de l'última meitat del set-cents. Fou un edifici cúbic i sobri, gairebé sense ornamentació, amb el portal d'entrada al centre de la façana principal. La balustrada d'aquest cos hi fou col·locada el 1850 (7).

Hi havia una reforma més extensiva cap el 1900. Tot el cos al SE de l'original fou bastit durant aquest temps, agafant l'antiga muralla com a paret. Alhora es tancà el portal d'entrada i s'obrí el de l'esquerra de la façana, el que era un finestral, i s'afegiren els balcons (8).

També deu ser de la mateixa època la petita capella dedicada a Sant Josep que hi havia a la façana principal del cos antic, col·locada per Josep Ballester, pare de l'actual propietari (9).

Les rajoles d'aquesta façana són modernistes, és a dir, hi foren posades durant el temps del segon modernisme arquitectònic, i són contemporànies amb les de la muralla davant de la capella.

La capella mateixa, «l'ermita de Santa Bàr-

Façana principal, Escala 1.50

«El abajo firmada certifico: que habiéndome autorizado S. E. I. el señor Obispo de Barcelona para visitar y bendecir la Capilla de Santa Bàrbara, sita cerca la casa de campo de D.ª Magdalena Ballester (10), de esta Parròquia, nuevamente edificada, después de visitada y hallada conforme, el día 4 de Diciembre del año mil ochocientos cincuenta y ocho salió la procesión de la Iglesia parroquial en dirección a dicha Capilla, y al llegar allí inmediatamente procedí a su bendición, observando exactamente lo dispuesto en el Ritual del Obispado; y concluida esta ceremonia canté celebrando una misa en la misma Capilla... Sitges 31 de Diciembre de 1858 - Antonio Claramunt, Cura Párroco.» (AP-S. Ll. Batismes, fol. 240.)

La planta segueix els fonaments de la capella anterior, o sigui es tracta d'una sola nau al costat N de la qual hi ha un petit cos destinat a sagristia (pl. 1). Les formes de l'interior són plenament neo-clàssiques, la decoració barroca. La façana principal (pl. 2) és austera i ben proporcionada. La mida relativa i la disposició dels seus elements constituents també obeeixen regles neo-clàssiques de composició.

Degut al fet que aquestes mateixes solucions als problemes de disseny, de forma i de decoració ja van estar provades durant la reforma de la Parròquia (acabada en 1854) i desenvol-

pades a la capella de Sant Sebastià (1857-1861), ens sembla lògic atribuir provisionalment la capella de Santa Bàrbara als autors de les dues esglésies ja esmentades, és a dir, als mestres d'obres sitgetans Francesc Cros i Masó, i el seu fill Josep Cros i Juliana (11).

(1) Hi ha també una barraca de pastor de pedra en sec. Ens sembla prudent deixar la descripció i l'anàlisi d'aquesta estructura per un futur catàleg i estudi d'aquest gènere de construcció al terme municipal de Sitges. El millor tractament (l'únic, que sapiguem) d'aquestes estructures tan evocatives és «Construccions de pedra en sec», de Joan Rubió i Bellver (Anuario de l'Associació d'Arquitectes de Catalunya, 1914).

(2) Consultat amb Ignasi M.ª Muntaner i Pascual. Gener 1980.

(3) Converses amb el propietari, Josep Ballester. Desembre 1979 i gener 1980.

(4) Encara es pot veure una secció d'aquests fonaments. Vegi's plànol 1.

(5) Evidència material de la situació d'aquesta capella fou trobada fa trenta anys pel propietari.

(6) Sabem que la reforma de la casa de Josep Ballester (llavors propietari de Santa Bàrbara) al carrer de Sant Bartomeu, 2, fou duta a terme el 1919 per l'arquitecte barceloní Juli M.ª Fossas. La seva manera de tractar rajoles correspon gairebé exactament amb les obres contemporànies a Santa Bàrbara.

(7) Vegi's nota 3.

(8) Id.

(9) Aquesta capella fou destruïda durant els fets de 1936, quan es va saquejar l'ermita. El propietari té l'estatua de Sant Josep. Segons varies persones existeix una creu de Santa Bàrbara, també treta de l'ermita per motiu de la guerra civil, la qual es troba actualment al cementiri municipal. No hem pogut ni afirmar ni desmentir aquesta informació.

(10) Sobre la família Ballester a Santa Bàrbara, hem localitzat les referències següents al AHM-S: «Maria Ballester vda. / ha Sta. Bàrbara 6 jornals de malvesia / es, 4 jornals de pa. qual.; y 2 jornals de sega. / qualitat - ser jova paga 20 ll. 10 sous.» (Cadastre, 1716, p. 40); «Eulàlia Ballester, filla de Josep Ballester de Santa Bàrbara» (Ll. Obits, fol. 275); «Anton Ballester - 4 sous» (Cadastre, 1817); «Josep Ballester, propietari» (Padró Municipal, 1897, p. 1043).

(11) Els edificis coneguts de ser l'obra dels Cros són la casa de Manuel Vidal-Quadras al carrer Port Alegre, 9 (c. 1852), la reforma de la Parròquia (acabada 1854), la capella de Sant Sebastià (1857-1861) i la casa pròpia de Francesc Cros i Masó al carrer de Barcelona, 19 (enderrocada 1980). De Josep Cros i Juliana són el panteó de Manuel Vidal-Quadras al (18° 6) la cementiri casa al carrer d'Illa de Cuba, 4 (1886) reformada el 1895 per Salvador Viñals i la cotxera d'Aleix Vidal-Quadras al baluard Vidal-Quadras. (1883). Sobre la família Cros vegi's els arxius particulars d'Isabel Coll i de Charles Miles.

BIBLIOGRAFIA CONSULTADA

Llopis i Bofill, Joan. **Assaig Històric sobre la vila de Sitges**. Sitges, Grup d'Estudis Sitgetans, 1977. P. 123.

Roig i Raventós, Emergència. **Sitges dels nostres avis**. Sitges, Grup d'Estudis Sitgetans, 1979. P. 173-174.

Soler i Cartró, Josep. **Geografia i guia de la vila de Sitges i son terme municipal**. Sitges, Grup d'Estudis Sitgetans, 1980. P. 34-35.

Charles Miles, Sitges 1980

1.500 anys de Sant Benet

Enguany hom ha commemorat el 1.500 aniversari del naixement de Sant Benet de Núrsia. Aquesta commemoració ha adquirit un ressò especial, naturalment, dintre de l'Església catòlica —el Sant Pare Joan Pau II li ha dedicat unes homilies significatives tant a Sant Pere del Vaticà, com a les seves visites a Norcia (l'antiga Núrsia) i a Montecassino— i més principalment entre la nombrosa fillada que avui dia intenta modelar la seva vida, arreu del món, segons els principis de saviesa sobrenatural que estan continguts en l'anomenada per antonomasia **Santa Regla**, és a dir els monjos i monges d'hàbit negre, els que avui reben estrictament el nom de benedictins, i els d'hàbit blanc, com són els monjos i monges del Cister i els monjos i monges del Cister de la Primitiva observança també popularment anomenats de la Trapa.

En l'aspecte literari aquesta commemoració ha produït ja distints fruits. En el nostre país concretament i editats pel Monestir de Montserrat, l'estimadíssim cenobi de monjos benedictins, han aparegut les següents obres: **Història del monaquisme cristià I** (des dels orígens fins a Sant Benet) i **Història del monaquisme cristià II** (de Sant Gregori el Gran al s. XVIII) del P. Alexandre Masoliver, monjo de Poblet. **El Pare Sant Benet**, de M.ª Regina Goberna, amb il·lustracions de M.ª Lurdes Viñas, monges del monestir de Sant Benet de Montserrat. **Ser-**

vir en l'amor, del P. Abat, difunt, Gabriel Maria Brasó. **Sant Benet, mil cinc-cents anys**, de Josep Maria Ballarín. En preparació hi ha les següents obres que també editarà l'anomenada Abadia de Montserrat: **Regla de Sant Benet**. Introducció i comentaris de l'Abat Cassià Maria Just. **Vida i miracles de Sant Benet**, de Sant Gregori el Gran. Versió i notes del pare Maur M.ª Boix, i **Història del monaquisme cristià III** (els segles XIX i XX. El monaquisme oriental. El monaquisme femení) del ja esmen-

tat P. Masoliver de Poblet. En llengua castellana han aparegut **La Regla de San Benito** de guda als PP. Garcia M.ª Colombàs i Iñaki Aranguren, a la prestigiosa Biblioteca de autores cristianos. **Regla de San Benito** traduïda pel P. Bruno Ávila (reedició) i publicada a Buenos Aires. **San Benito. Fundador de Europa**, també a la Biblioteca de Autores Cristianos. I encara un monjo de Silos, el P. Luis Pérez, ha traduït al castellà el llibre citat abans **El Pare Sant Benet**. I les monges benedictines de Zamora han reeditat un llibre preciós, el **Speculum et exemplar chisticolarum Vita Beattissimi Patris Benedicti Monachorum Patriarche Sanctissimi**, que reproduïx anastàticament un exemplar de la segona edició d'aquesta obra del monjo i abat Dom Àngel Sangrino que es conserva al monestir de monges benedictines de San Plácido de Madrid. La revista **Cistercium** que publiquen els monjos de la Trapa ha dedicat a Sant Benet dos números extraordinaris (el 157 i el 158) i n'anuncia dos més. La revista **Serra d'Or** en el número del mes de juliol-agost de 1980 inserí quatre articles deguts a plomes de monjos montserratins que glossaven la figura i l'obra de Sant Benet.

En llengua francesa tinc notícia de la publicació de **Dialogues de Gregoire le Grand** (t. II, livres I-III) editats pel P. Adalbert de Vogüé l'incommensurable estudiós i erudit francès que s'ha dedicat amb esforços titànics a l'estudi de Sant Benet i que ha erigit amb paraules del P. Colombàs «**Un monument al Sant i a la Seva Regla que difícilment podrà ser superat**». I finalment **La vie monastique selon Sant Benoît**, de Pierre Quentin, editat a París i **Households of God. The Rule of Saint Benedict with explanations for Monks and Lay-people today** de David Parry, publicat a Londres. Cito aquestes publicacions sense cap ànim de ser exhaustiu car tinc notícia d'altres obres en alemany i italià, que no esmento car no m'he proposat fer en aquest lloc l'inventari dels escrits apareguts en aquest any jubilar. Recordo, però, el congrés monàstic que ha tingut la seva celebració a Spoleto en el mes d'octubre passat, dedicat a Sant Benet, i la Setmana d'Estudis Monàstics celebrada al monestir del Valle de los Caídos dedicats al mateix tema.

El sol fet que després de 1.500 anys una persona encara sigui recordada, ja demostra plenament que, per la raó que sigui, ha entrat d'una manera definitiva a la història. La relació de publicacions que he indicat crec que demostren suficientment que la figura de Sant Benet és avui encara actual i digna amb tot dret, de record i de commemoració. I aquest record crec que no és de l'interès només dels fidels de l'església catòlica, ni dels fills i filles de Sant Benet, això és els monjos i monges, benedictins, cistercencs i trapenses, sinó de tot ser humà al

marge de la seva creença, puix Sant Benet, o potser millor la seva doctrina, va influir poderosament en el naixement de la cristiandat medieval, de primer, immediatament, car apareix en el segle VI.è que fou un temps de transformacions profundes i després a través de la institució monacal que si bé en sentit estricte no la titució monacal que si bé en sentit estricte no fundà pas, sí que la consolidà i la reglamentà i li donà una orientació diferent. Per aquesta raó el **Grup d'Estudis Sitgetans** no se sent aliè a la commemoració de Sant Benet, prescindint fins i tot del seu aspecte espiritual o sobrenatural, que, a criteri del que signa aquestes línies, és el més important per la valoració completa del Sant, sinó que respectant l'íntim de la consciència de cada un dels membres del **Grup**, hom en vol destacar principalment el seu aspecte de salvador i transmissor de la cultura antiga.

Sobre aquest aspecte concret, i sense desmerèixer la personalitat de Sant Benet, és necessari reduir-la als seus límits estrictes, fugint de les exageracions d'altres temps, i en veritat, no per això, queda disminuïda la seva gran talla. A la Regla de Sant Benet no es troba cap prescripció concreta sobre la còpia de manuscrits o transmissió dels còdexs que fou una de les feines més característiques i més importants dels monjos de l'edat mitjana. Però precisament és gràcies a l'esperit de la Regla benedictina, que és tan àmplia, tan comprensiva i tan equilibrada, que els monjos sense que tinguin manada una feina temporal específica, s'han dedicat a cada moment a aquella que ha estat més adequada a les necessitats de la societat del seu temps. Històricament és cert que fou Cassiodor que morí a finals del segle VI, qui introduí als monestirs l'interès per la literatura clàssica car en expressió seva «**les doctrines profanes són molt útils per a la comprensió de la llei divina**».

Els monjos de Sant Benet s'escampen per l'occident: Corbie, Subiaco, Lerins, Bangor, Sant Gal, Yarrow, Cluny, Fulda, Fleury, Ripoll, Sant Joan de la Penya, Leire, Silos, Montserrat, Poblet, etc., i en els seus **scriptoria** copien els nombrosos manuscrits, i d'aquesta manera salvaren una part de la cultura antiga.

I tota aquesta obra, i l'obra que després, fins avui, han fet i encara fan els monjos benedictins —només vull citar els nostres dos gloriosos monestirs de Montserrat i de Poblet de tanta significació en la història del nostre poble que mereixeria pàgines extenses per descriure-la—, es basa en uns principis de vida sobrenatural que Sant Benet expressa en la seva **Regula monachorum**, però que són vàlids, fins i tot, si hom els mira al marge del prisma de la fe.

En acabar la seva Regla, el patriarca dels monjos d'occident escriu: «**Hem redactat aques-**

ta Regla per tal que observant-la en els monestirs, es vegi que tenim, si més no alguna honestetat de costums o un començ de vida monàstica... compleix bé amb l'ajut de Crist aquesta mínima Regla que hem redactat com un començament» (Cap. LXXIII). Té un respecte eminent a la persona. A l'Abat li recomana «Que no faci accepció de persones al Monestir. Ni s'estimi l'un més que l'altre, sinó aquell que trobi millor en les bones obres i en l'obediència. Si un esclau entra al monestir, que no li anteposin l'home lliure» (Cap. II). I en un altre lloc «Sempre que hi hagi algun afer important al monestir que l'abat convoqui tota la comunitat i exposi personalment de què es tracta. I després d'escoltar el consell dels germans, que s'ho pensi i faci el que cregui més convenient» (Cap. III). I respecte els excomunicats, en un capítol on el títol ja és prou significatiu i emotiu, «Quina sollicitud no ha de tenir l'Abat amb els excomunicats»: «Que imiti també l'exemple de tendresa del Bon Pastor, el qual, deixant les noranta-nou ovelles a la muntanya se n'anà a cercar-ne una que s'havia esgarriat; i es compadí tant de la seva feblesa que es dignà a posar-se-la damunt de les seves espatlles sagrades i així retornar-la al ramat» (Cap. XXVII).

Tota la Regla de Sant Benet té aquest equilibri de normes de vida humana i de vida cristiana. La Regla va dirigida a «qualsevol que renunciant als propis volers, pren les fortíssimes i preclares armes per militar sota el veritable Rei, el Crist Senyor. (Pròleg). Els monjos «han de cercar Déu en veritat, i han de ser zelosos per l'Ofici Diví, per l'obediència, per les humiliacions» (Cap. LVIII). No ha d'anteposar res a l'amor de Crist (Cap. IV), i han de procurar «que Déu sigui glorificat en totes les coses» (Cap. LVII). Els monjos saben que el Monestir és «una escola del servei diví» (Pròleg), on «renunciant a les seves voluntats pròpies» «volen seguir els camins del Senyor» «prenent per guia l'Evangeli» (Pròleg).

I tot partint d'una base humana. El monjo és un home, no un àngel. I la seva fita no és altra sinó viure la vida cristiana en plenitud.

I amb aquest programa de vida tan senzill, tan simple, veiem on han arribat. La seva

transcendència en la plasmació d'Europa i la seva tasca cultural a tots els continents. I on ha arribat Sant Benet. Se l'ha proclamat Pare i Patró d'Europa sense que ell ni de lluny ho perseguís o ho pressentís.

Perquè per damunt de tot fou un home de Déu, que estimà el proïsme, que respectà els altres. D'ell en sabem poquíssimes coses. Fins i tot la seva **Regula monachorum** no és en la seva totalitat original perquè ell no pretenia l'originalitat, sinó solament aplegar unes normes de vida que servissin per a la vida total, és a dir, humana i sobrenatural dels seus monjos. En el nostre **Grup d'Estudis Sitgetans** hem estudiat la seva dependència de la **Regula Magistri** i la celeberrima polèmica que ha sorgit al seu entorn. La prioritat de la Regla del Mestre ha quedat demostrada, però no perjudica en res Sant Benet.

A més de la **Regula monachorum** només ens ha quedat referent a ell el testimoni de Sant Gregori el Gran. El llibre II dels seus Diàlegs. Aquí ens el descriu d'una manera definitiva: «Hi hagué un baró de vida venerable, beneït per la gràcia i de nom Benet, dotat des de la seva més tendra infància d'un seny d'ancià» (Dial. Cap. I). Per dir-nos més endavant «No vull que ignoris que el baró de Déu, entre tants miracles, amb els quals va resplendir en el món va brillar també, d'una manera no menys admirable, per la seva doctrina, puix va escriure una regla per a monjos, notable per la seva discreció, clara en el seu llenguatge. Si algú vol conèixer més profundament la seva vida i els seus costums podrà trobar en el mateix ensenyament de la Regla totes les accions del seu magisteri, perquè el Sant baró de cap de les maneres no va poder ensenyar altra cosa que allò que va viure. (Dial. XXXVI.)

Per moltes i distintes raons, i principalment perquè la tasca d'amor a l'estudi i a la investigació, que és la raó de ser del nostre grup d'estudiosos, s'acomoda als principis de lliberalitat i d'humanitat que es troben en la doctrina de Sant Benet, el **Grup d'Estudis Sitgetans** s'associa joïós a la commemoració del seu 15.è centenari.

Ventura Sella

Amb el suport de la

Caixa de Pensions per a la Vellea
i d'Estaivis "LA CAIXA"